

Indija noče zaostajati. Zato toliko pozivov, ki naj pripravijo indijsko vlado, da se bo odrekla svojemu dosedanjemu stališču. Bramani pravijo, da poznajo v Indiji atomsko bombo že dobrih 2000 let: to je tretje oko boga Šive: ko se to oko odpre, se vse spremeni v prah...

Indija ima dve tretjini vseh svetovnih zalog torija, prav tako ima obilo urana. V Biharu bo v kratkem začela delati tovarna, ki bo predelala več kot tisoč ton jedrskega minerala na dan. V Trombayu stoje trije veliki jedrski reaktorji, od katerih dela največji s polno paro že od leta 1963; doslej je samo ta reaktor izdelal toliko jedrske snovi, da bi zadostovalo za dve bombi. V bližini Bombaya je tovarna z zmogljivostjo 20 kg plutonija na leto; za bombo zadostuje 5 kg plutonija! Dr. Bhabha, svetovno znani atomski fizik, je že pred časom povedal, da bi Indija brez posebnih težav lahko v poldrugem letu izdelala jedrsko bombo. Še več: v kratkem bi Indija lahko dohitela Kitajsko, podobno kot je Sovjetska zveza dohitela Združene države Amerike.

Indija je bila prva država, ki je podpisala moskovski sporazum o prepovedi jedrskih poskusov. Kaže, da bo tudi prva, ki bo to pogodbo prekršila: prva poskusna eksplozija naj bi bila pod zemljo. Moskovski sporazum pač ne velja tudi za poskuse, ki jih z jedrskim orožjem opravljajo pod zemljo...

Če se bo to zares zgodilo, potem se bo s tem tudi končala indijska nevtralnost. Začela se bo nevarna tekma v oboroževanju, slej ko prej naperjena proti Kitajski. Kakšne posledice pa utegne imeti ta sprememba, ni težko predvideti. Naravno je, da tudi Kitajska ne bo držala rok križem. Že pred leti je Peking sklenil, da bo podprl Pakistan, reakcionarno državo, ki je tesno povezana z zahodnimi velesilami, pač z namenom, da ga postavi proti Indiji, ki se vsaj formalno zavzema za socializem in velja za enega izmed pobudnikov neangažiranosti. Kako je to mogoče? Po zdajšnji koncepciji pekinških voditeljev je svet razdeljen na dva tabora: na tej strani so bogate industrijske države, na drugi strani pa je ves gospodarsko zaostali svet; ta razdelitev se ujema z rasno razdelitvijo na bele narode in na barvasta ljudstva. Slednjim stoji na čelu Kitajska — peta velesila, tista namreč, ki ima poleg ZDA, ZSSR, Velike Britanije in Francije na voljo — atomsko bombo. Kitajska torej vodi »večino« proti »manjšini«. Po tej koncepciji ne more biti nevtralec; indijska zamisel o nevezanosti je le »mamilo za množice«. Zato je treba Indijo onemogočiti, osmešiti, ponižati, skratka skrhati njen vpliv v Aziji in Afriki. V New Delhiju to čutijo in se tega zavedajo. Zato naj se tudi revna Indija spusti v drago oboroževalno tekmo, da bo njen bog Šiva lahko že čez kratek čas odprl še tretje oko...

Kam to pelje? To je vprašanje, na katerega Indijci nemara sami ne bodo znali odgovoriti. Četudi si bodo Indijci napravili »vsaj eno atomsko bombo«, zato ne bodo jedli po petkrat na teden, pač pa utegne ta bomba pomeniti uvod v katastrofo, ki utegne vso Azijo spremeniti v ruševine. Samo Azijo...?

D. S.

ODKRITA BESEDA O NELJUBEM POJAVU. V zadnjem času me večkrat ustavijo na ulici resni in pošteni znanci ter pripovedujejo o incidentih, kakršnih bi ne pričakoval nihče v Ljubljani, najmanj pa tisti, ki veruje v zgodovinsko vlogo in realni pomen jugoslovanske skupnosti. Tako so pred nekaj dnevi v dveh trgovinah na Titovi cesti ljudje, ki so verjetno doma iz SR Srbije, nastopili zelo arogantno nasproti prodajalkam, ker so jim odgovarjale v slovenščini. Pri

tem so z žaljivimi besedami kazali zaničevanje do našega jezika in izrekli šovinistično mnenje, da je srbohrvaščina edini uradni jezik v Jugoslaviji. O podobnih nastopih nekaterih izzivalcev, ki skušajo posnemati vlogo nekdanjih agitatorjev »herrenvolka«, pripovedujejo tudi uslužbenci gostinskih lokalov.

Edini argument, ki ga slišimo ob takih pritožbah, je to, da gre za nekulturne posameznike, za primitivce, ki niso doumeli resnične narave jugoslovanstva. Dejansko pa so ti zares nekulturni izbruhi zaničevanja do slovenskega jezika in naše kulturne avtonomnosti samo najbolj groba oblika nečesa, kar se kot ostanek nekdanjih hegemonističnih prizadevanj beograjske buržoazije pojavlja v raznih, ponekod s čosičevsko dialektiko prikritih oblikah, ki zatemnjujejo jasen in sleherni narodnostni diskriminaciji oddaljen pojem jugoslovanstva, kakor je uveljavljen tudi v ustavi socialistične Jugoslavije. Tako pojmovanje jugoslovanstva, kot je v ustavi, je ne samo realistično, temveč tudi edino pravilno, ker združuje na federativni podlagi več sorodnih narodov in ne pozna diskriminacije med majhnimi in večjimi, slabotnejšimi in močnejšimi — saj je v poudarku (številčne) moči in njene prednosti pred pravico prvi zarodek fašistične miselnosti. V očeh pravega Jugoslovana nismo Slovenci, da uporabimo Cvijićevo formulacijo, »flotantna etnična masa«, ki ji je šele treba dati narodnostni karakter, marveč že izoblikovana narodna individualnost, ki mora imeti enakovredno in enakopravno mesto v bratski skupnosti jugoslovanskih narodov. To mesto nam je z ustavo jugoslovanske federacije zagotovljeno. Zato tudi naš jezik ni — kakor menijo ignoranti ali »ideologi« nekdanjega hegemonističnega centralizma — nekak arhaizem, narečje, ki naj bi prej ali slej izginilo v srbskohrvatski večini, temveč je samostojen jezik v južnoslovanski jezikovni skupini in ima vso pravico in vse dolžnosti do polnega izživljanja in uveljavljanja.

To spoznanje, čeprav je bilo že mnogokrat povedano, še vedno ni povsod prešlo v obče jugoslovansko zavest, zato v praktičnem življenju še dandanašnji srečujemo pojave pačenja prave jugoslovanske miselnosti. Sem sodijo tudi nekatere manj očitne oblike predsodkov o Slovencih in o našem jeziku. Ne moremo si misliti — in nihče ni nikdar zapisal takega primera — da bi Slovenec, ki ga eksistenčne ali druge okoliščine zakoreninijo na področje srbskohrvatskega jezika, ne čutil potrebe, da se čim prej nauči srbohrvaščine. V Sloveniji so naši eksistenco mnogi, tudi izobraženi ljudje s področja srbskohrvatskega jezika, vendar celo po večletnem bivanju med nami ne čutijo potrebe, da bi se naučili slovenščine. Spričo tega, da gre za soroden jezik, si te »nenadarjenosti« za našo govorico psihološko ne morem razložiti drugače, kot da v takem človeku še vedno tli predsodek o »dialektu«, ki ni vreden, da se ga naučiš. To pomeni, da nekateri — in teh ni malo — vidijo v nas Slovencih nekaj manjvrednega, neko »likvidaciji« namenjeno množico; to pa je tisto, čemur se ne upira samo naša državljska zavest, temveč tudi naš človeški čut, in to niti malo ne gre v okvir časa, ko vstopajo v zgodovino kot enakopravni partnerji doslej malo znana in nerazvita azijska in afriška ljudstva. In zdaj se najdejo sodržavljanji, ki v nasprotju z duhom ustave, s čustvom bratstva in tovarišstva očitajo celo najbolj logični in upravičeni defenzivi slovenstva — šovinizem. Ta naj bi bil tudi v tem, da na tleh slovenske republike vztrajamo pri uporabi slovenskega jezika! Seveda pa to ne pomeni, da bi v tej samoobrambi kakorkoli zaničevali jezik srbskih in hrvatskih sodržavljanov.

Ta glosa ne odkriva nič novega; že večkrat je bilo v raznih oblikah povedano, da smo Slovenci tu in da hočemo tu ostati, ker je to naša moralna

pravica in dolžnost in ker priznanje našega deleža v jugoslovanstvu izključuje sleherno diskriminacijo. Toda življenjska praksa kaže, da je potrebno to naravno dejstvo še vedno ponavljati. Pisec teh vrstic je spričo nekaterih znakov popačevanja jugoslovanstva občutil potrebo, da se oglasi k besedi v vprašanju, pred katerim ne smemo kakor (menda) noj vtikati glavo v pesek. Kot legitamacijo za odkritosrčno in do kraja pozitivno besedo o tem bodi dejstvo, da imam za sabo več kot petdeset let publicističnega dela za medsebojno spoznavanje in zблиžanje jugoslovanskih narodov, da je srbohrvaščina moj drugi jezik in da sem spisal v njem dolgo vrsto esejev in člankov v zagrebških in beograjskih revijah. Rad imam ta jezik, ne morem pa dopustiti, da naj bi bil znak manjvrednosti, če govorim in pišem v materinem slovenskem jeziku. Zame in za slehernega zavednega Slovenca je le-ta enakovreden z drugimi jugoslovanskimi jeziki.

Božidar Borko

KRATKOVIDNOST. Vsi, ki jim je pri srcu razvoj slovenskega gledališkega življenja pa njegova izpovedna in interpretativna podoba, so z veseljem pozdravili daljnosežni načrt za ponovno obuditev pravega, kontinuiranega gledališkega življenja v Kranju, ki je z ukinitvijo Prešernovega gledališča leta 1958 tako žalostno in brez potrebe zamrlo — komu na ljubo, še danes ni povsem jasno. In novica o tem je bila še toliko bolj prijetna, ker je bilo že na prvi pogled mogoče opaziti, da v tem novem planu ne gre samó za enodnevno domislivo kakšnih kulturniških špekulantov, ampak za seriozen, skrajno pošten namen ustvariti komuni, ki ima na Slovenskem najvišjo civilizacijsko stopnjo, tudi ustrezno in nujno potrebno gledališko kulturo; in pri tem ne kaže prezreti dejstva, da ima ta načrt imenitne perspektivne možnosti, katerih skrajna konsekvence je ustanovitev pravega, »profesionalnega« gledališča v Kranju.

Eden glavnih pobudnikov za ta načrt je Mestno gledališče ljubljansko, tisti teaterski korpus, ki namerava prvi junaško ugrizniti v kaj kislo jabolko kranjskih gledaliških potreb: za osem milijonov dinarjev od dvaindvajsetih, kolikor jih ima vsako leto na voljo sedanje Prešernovo gledališče v amaterskem sestavu, je pripravljeno Mestno gledališče dati Kranjčanom v letošnji sezoni štirideset predstav. Z drugimi besedami: Kranjčani bi torej za vsako gostovanje plačali bore dvesto tisoč dinarjev. Predstave bi bile vsak teden ob določenih dnevih, prvi teden ena, drugi teden dve in tako naprej; in bile bi celo v primeru, če bi bila dvorana zasedena samo z nekaj ljudmi ali pa tudi prazna. S tem bi poskusili kranjsko publiko spet navaditi na redno teatersko življenje, ki so zanj vse možnosti, saj nam o tem priča že podatek, da je imelo nekdanje Prešernovo gledališče v sezoni tudi dvesto predstav. In še več: s tako organizacijo gostovanj bi lahko pripravili kranjsko občinstvo celo tako daleč, da bi v prihodnosti, zdaj, po gospodarski reformi seveda nekolikanj bolj daljni, začeli zahtevati tudi svoje lastno gledališče s centrom v Kranju. To je seveda samo prva faza dolgoročnega kulturnega načrtovanja, ki pa ima to prednost in vrednost, da bi bila realizirana že letos, če...

Nad tem lepim načrtom pa je naenkrat obvisel Damoklejev meč: in da je paradoks še večji, ta Damoklejev meč ni finančnega izvora, marveč je zaobsežen v zrelosti oziroma nezrelosti nekega delovnega kolektiva. Kot reakcija na ta načrt, ki ga je bila sestavila posebna komisija, je nastal drug predlog, ki pa